

ОВЧАРОВ, Тодор (*Велико Търново, България*)

СТАРИНИ В ЗЕМЛИЩЕТО НА СЕЛО ШЕМШЕВО

Ruins in the lands around the village of Shemshevo

Since antiquity the valley of the Yantra river to the west of Veliko Turnovo where the lands of the village of Shemshevo lie has been inhabited by people. Prehistoric, ancient and medieval settlements, fortresses and necropolises have been identified and located as a result of archeological field trips and from written sources.

The oldest settlement which marks the foundation of the present-day village of Shemshevo, also called Sinigerovo, is situated on a piece of land called Asha-Chair, about 500m to the east of the village. It was destroyed in 1515 by the army of Murza Tatarski. Survivors from the village adopted the Islam and founded the village of Alipi recorded in 1555 under the name of Shemshikoyi. This village grew larger at the end of the 17th century with the settling of emigrants from the mountainous parts around Tryavna. Christian and Muslim neighbourhoods were formed. In 1638 according to a Turkish tax register there are 28 adult Bulgarian men living in the village.

Keywords: settlement, fortress, necropolis, settlement name, prehistory, antiquity, Middle Ages

От дълбока древност долината на река Янтра, западно от Велико Търново, където е разположено землището на село Шемшево, е обитавана от човека. По налични писмени извори и резултати от теренни археологически проучвания са локализирани праисторически, антични, ранновизантийски и средновековни обекти.

На северозападния склон на хълма Клисе баир, на 1,5 км източно от Шемшево, е частично разкопавано селище от каменно-медната епоха (5000 – 3000 г. пр. Хр.). Издирени са медни игли, фино обработени кремъчни върхове за копия и стрели, и множество фрагменти от дебелостенни глинени съдове с излъскана повърхнина и графитна украса (Кънчев, К., П. Станев 1982: 146, 147). На същия склон на хълма, нис-

ко долу над левия бряг на река Янтра, са разкрити частично две плитко вкопани жилища от късната бронзова епоха, обитавани от траките. Стените им са от плет, дебело обмазан отвътре и отвън с калова замазка (Овчаров 1974: 337-344).

В сипея на невисока тераса на десния бряг на река Янтра, на около 400 м южно от Синия вир, са маркирани петна от три горяли полувкопани жилища от XII–VI в. пр. Хр. (Овчаров 2003: 10) .

На най-високата част на билото на хълма Малкия мъл, южно от Шемшево, К. Шкорпил локализира тракийска крепост (Шкорпил 1910: 154). Мястото е защитено от юг с високи скални отвеси, а към изток, север и запад – с крепостна стена от едри ломени камъни, споявани с кал.

На високата Кървава скала (Канлъ кая) от иманярски изкопи са разкрити основи на четириъгълна кула наблюдателница (Овчаров 2003: 11 и 12). От кулата има визуална връзка с ранновизантийската крепост на хълма Царевец и на запад към друга крепост от V–VII век.

К. Шкорпил локализира средновековен български манастир на югоизточния склон на хълма Клисе баир, в една падина (Шкорпил 1910: 152). През 1932 г. иманяри разкопават основите на манастирската църква. През 70-те г. пак иманяри копаят манастирската църква. От тези изкопи издирихме множество фрагменти от тъкостенни глинени съдове от групите на обикновената и художествената битова керамика от времето на Второто българско царство (края на XII–XIV в.).

При наши теренни обхождания, по налична битова керамика от XI–XII в., локализираме малко селище на югоизточния край на м. Черешката страна. Вероятно селището е разорено по време на войните за възстановяване на политическата самостоятелност на българската държава (1185–1187 г.) (Овчаров 2001: 54).

По устна информация на Цоню Койчев от село Шемшево следи от стар манастир има на около 0,5 км западно от Горното селище.

Средновековно селище има в м. Аша чаир, на 0,5 км източно от Шемшево. Намираната фрагментирана битова керамика го датира от XV–XVI в. Н. Ковачев смята, че селището се е наричало *Синигерово* и е възникнало към средата на XVI в. (Ковачев 1973: 30). При положение, че селището е създадено през 1955 г., който факт е подкрепен с цитиран от Н. Ковачев извор, и че тогава носи името *Шемишкьой*, можем да приемем, че старото село Синигерово е разсипано около 1515 г.,

когато Мурза Татарски с огромна турска армия извършва масово помюсюлманчване на християни в днешна Северна България и основно около старата българска столица Търново (Петров 1972: 204, 205). Името Шемшикьой подсказва, че към средата на XVI в. преобладаващото му население е вече турско.

В данъчен регистър от средата на XVI в. има информация за местен феодал на име *Шемси бей* (Ковачев 1973: 30). Той владее като чифлик малко селце, спадащо към Търново. Това селце не е посочено в регистъра от 1430 г., следователно то възниква във времето между 1430 и 1555 г. Основано е от преселници мюсюлмани и носи името на основателя си Алипи, с друго име Али. При основаването си селцето има само 3 къщи на мюсюлмани. Един от основателите му носи името “син на Абдулах”, т.е. Той е помюсюлманчен християнин, а помюсюлманчването му ще да е станало през 1515 г.

Според Н. Ковачев около чифлика на Шемши бей се заселват българи земеделци, селцето се разраства и към 1555 г. носи името *Шемшикьой* (Ковачев 1973:30).

В м. Юртлука, на 0,3 км североизточно от днешното село Шемшево, има следи от селище от XVI–XVII в. Знае се, че там имало стари герани. През XVIII и XIX в. селището се разраства към югозапад и запад и така се оформя днешното село Шемшево с 2 махали: източна – мюсюлманска и западна – християнска. Селото с името Шемшикьой се среща в турски данъчен регистър от края на XVII или началото на XVIII в. (Овчаров 2003: 22).

В турски крепостен акт от 1649 г. е споменато село Шемшево, тъй като граничело със земите на дебелския бей.

В м. Ва-баир, южно от Шемшево, има старо турско гробище, където са погребвани мъртвите от мюсюлманската махала на с. Шемшикьой. Християните са погребвани западно от селото. При изкопни работи за телеугоителното стопанство са изкопавани човешки кости. Скелетите са ориентирани с глава към запад, крака към изток. В съседство с гробището през 1861 г. е направена и селската църква (Овчаров 2003:60).

В кратък регистър за данъка джизие, налаган на възрастните християни, е посочено, че през 1638 г. в Шемшикьой има 28 мъже християни, докато в съседното с. Леденик са 42 (Овчаров 2003: 22, 29).

С шемшевските бейове е свързана и жилищната кула в с. Леденик, построена към 1640 г. (Лефтеров, Ил., Т. Теофилов: 1969). За последния бей, обитавал кулата, пише П. Р. Славейков в разказа си “Как се е превзело Търново без цар” (Славейков 1979: 311).

Към края на XVIII и началото на XIX в. към полските села на Великотърновския край идват заселници от Централния Балкан. В Шемшево идват преселници от Тревненския район. Местните жители ги наричали каракачани заради овцевъдството, с което се препитавали. Днес някои от шемшевските родове водят началото си от тези преселници балканджии.

Библиография

- Ковачев 1973:** Ковачев, Н. *Названията на селищата във Великотърновско*. Юбилеен сборник на ВТУ “Св. св. Кирил и Методий”, кн. I.
- Кънчев 1982:** Кънчев, П. Станев. *Кремъчни върхове за стрели от великотърновския край и употребата им като оръжие през халколита*. ВИСб. С., кн. 6.
- Лефтеров 1969:** Лефтеров, Т. Теофилов. *Жилищна кула в село Леденик*. В. Търново. Борба, бр. 100.
- Овчаров 1974:** Овчаров, Т. *Тракийски земянки край село Леденик, окръг Велико-търновски*. Аспирантски сборник на ВТУ “Св. св. Кирил и Методий”, кн. 2. в. Търново.
- Овчаров 2001:** Овчаров, Т. *Средновековни обекти във Великотърновско*. В. Търново.
- Овчаров 2003:** Овчаров, Т. *Шемшево*. В. Търново.
- Петров 1972:** Петров, П. *По следите на насилието*. С.
- Славейков 1979:** Славейков, П. Р. *Съчинения*. Т. 3. С.
- Шкорпил 1910:** Шкорпил, К. План на старата българска столица Велико Търново. ИБАД, I, С.

Доц. д-р Тодор Овчаров. Роден през 1941 г. в с. Шемшево, Великотърновска област. През 1967 г. завършва история във ВПИ “Братя Кирил и Методий” в гр. Велико Търново. От 1967 г. до 1973 г. работи последователно като уредник в ОИМ – В. Търново и като завеждащ отдел Археология” на ГИМ “Искра” в гр. Казанлък. От есента на 1973 г. работи като преподавател по археология във ВТУ “Св. св. Кирил и Методий”. През 1981 г. защитава докторат по археология, а от 1991 г. е доцент по археология. Научните му интереси са към средновековната археология и основно към археологията на Второто българско царство (кр. на XI–XII в.). Обнародвал е над 150 научни публикации от които 9 монографии, 2 учебни помагала и 1 книга в съавторство.